

DEKLARACIJA HRVATSKIH IZVOZNIKA 2025.

Sažetak

Hrvatskoj nedostaje sustavno investiranje koje će povećati produktivnost domaće industrije i izvoza. To se poglavito odnosi na razvoj novih tehnologija koje bi pridonijele rastu u desetljećima pred nama te pozitivno djelovale na dodanu vrijednost i strukturu ukupne industrijske proizvodnje i izvoza.

Zbog rastućih geopolitičkih i geoekonomske nestabilnosti, novih pregrupiranja na svjetskoj sceni, protekcionizma i rastućih barijera slobodnoj međunarodnoj razmjeni, **svjetsko tržište se sužava, a konkurentnost i povećanje produktivnosti tim više dobivaju na značaju**. Hrvatska ne smije propustiti pravovremeno djelovanje u smjeru koji će te pokazatelje poboljšati.

Pitanja koje Hrvatski izvoznici postavljaju, a trebali bi ih postavljati i Vlada, resorna ministarstva i druge institucije su: 1) koliko postojeća poduzeća u Hrvatskoj koriste nove tehnologije šestog inovacijskog ciklusa 2) koliko ih stvara nove tehnologije budućnosti; 3) tko će pokrenuti inovacije, razvoj i stvaranje tih tehnologija u Hrvatskoj te 4) što mogu državne institucije u suradnji s poslovnom i akademskom zajednicom učiniti da se okolnosti promjene prema **tehnološkom uzletu i smanjenju inovacijskog i tehnološkog jaza**.

Gospodarski rast i izazovi globalne trgovine

Hrvatska je posljednjih godina ostvarila visoke stope rasta realnog BDP-a, vjerojatno iznad dugoročnih potencijala, iako je i potencijalna stopa rasta za Hrvatsku danas zasigurno viša nego prije pet, a pogotovo deset godina. U relativnom smislu poboljšani su pokazatelji životnog standarda; plaće radnika su i dalje u trendu rasta; potrošnja stanovništva je snažna; a investicijski ciklus i dalje u snažnom zamahu. Čak ni turistička sezona sa svim izazovima (previsokih cijena, recesijskog okruženja u razvijenijim ekonomijama Europe, lošeg vremena i dijelom nepopunjenih smještajnih kapaciteta i praznih restorana), kao ni inflacija koja nikako da posustane, ne daje razlog za pesimizam. Zapravo **optimizam je u zraku** i sve izgleda dobro i moguće.

Na koju god stranu grada, regije i države krenemo, radovi su na cestama, obnavlja se infrastruktura, grade se novi stanovi, poslovni prostori, logistički i trgovački centri, uređuju škole, grade vrtići, kulturno-obrazovni prostori, uređuju fasade, postavljaju solarni paneli, a projekti povećanja energetske efikasnosti, zelene tranzicije i digitalizacije provode se doslovno na svakom koraku. Za jednu malu zemlju to je veliki iskorak, ali još je puno fasada, cesta i komunalne infrastrukture koju treba popraviti, zamijeniti i izraditi novu.

Međutim, ono što se **ne mijenja adekvatnom dinamikom** je tehnološki razvoj domaće industrije. **Izostaje razvoj novih proizvoda - tehnologija budućnosti** o kojima će **ovisiti produktivnost i konkurentnost domaće proizvodnje i izvoza u desetljećima pred nama**. To će se osjetiti i u skoroj budućnosti s obzirom na rastuće globalne geoekonomske i geopolitičke

Napomena: Udruga Hrvatski izvoznici u ime članova donosi Deklaraciju Hrvatskih izvoznika, osim onih članova kojima država definira poslove i programe rada.

rizike i nestabilnosti koje se nepovoljno odražavaju na **uvjete i mogućnosti svjetske trgovine robom**, a indirektno i na **međunarodnu trgovinu uslugama** koje služe i povezane su s proizvodnjom.

Hrvatski izvoznici su godinama upozoravali na fragmentacije svjetskog tržišta. U 2025.g. ti rizici su dodatno naglašeni protekcionističkom politikom SAD-a i novim carinama koje će se nepovoljno odraziti na hrvatske izvoznike u SAD, ali i na značajan dio hrvatskog izvoza na sva druga europska i svjetska tržišta. Svjetsko tržište se sužava, a **konkurentnost i povećanje produktivnosti tim više dobivaju na značaju**.

Bruto dodana vrijednost i struktura industrije

Udio prerađivačke industrije u bruto dodanoj vrijednosti (BDV-u) Hrvatske kontinuirano se smanjuje već desetljećima, a višedesetljetno smanjenje bilježi se i u segmentu poljoprivrede i stočarstva. Problem nedostatnosti domaće poljoprivredne i prehrambene industrijske proizvodnje za domaće tržište (plus veliki broj stranih turista tijekom ljetnih mjeseci) generira sve veću ovisnost Hrvatske o uvozu hrane, kao i izloženost **inflacijskim procesima uzrokovanim kolebljivošću svjetskih cijena hrane** (kao i energenata) pod utjecajem geopolitičkih i geoekonomskih faktora nestabilnosti te sve izraženijeg **negativnog utjecaja klimatskih promjena i ekstremnih vremenskih događaja**. Situacija je tim više tragična što Hrvatska obiluje zemljom i vodom kao ključnim resursima za razvoj poljoprivrede, a s aspekta utjecaja klimatskih promjena ima dobru poziciju u kontinentalnom dijelu zemlje. Drugi faktor je činjenica da, u okruženju globalnih rizika koji mogu omesti funkcioniranje dobavnih lanaca i stvaraju barijere globalne razmjene, **hrana, energija i sigurnost (obrana) predstavljaju glavna strateška područja** na čiju adekvatnost i brigu o razvoju i rastu s njima povezanih djelatnosti, se trebaju usmjeriti sve ekonomske i druge politike.

Dok je prosječna realna stopa rasta ukupne bruto dodane vrijednosti 3,4% u razdoblju 2015.-2024., za **djelatnost prerađivačke industrije ona je svega 2,4%** (a za ukupnu industriju 1,6%) te za poljoprivredu 2,9% (pri čemu je poljoprivreda ujedno djelatnost koja najviše prima državne potpore). Generatori većeg rasta BDV-a i BDP-a Hrvatske su druge djelatnosti, uključujući one koje ostvaruju veću produktivnost, a pitanje **nedovoljne produktivnosti hrvatske industrije** je nešto čemu se svi akteri ekonomskih i drugih politika, kao i sami poduzetnici trebaju više posvetiti.

Dodana vrijednost koju industrija u cjelini stvara ovisi o nizu faktora, uključujući faktor inovacija i tehnološkog napretka u samom proizvodnom procesu. Ovisi o složenosti proizvodnje, znanjima i kapitalnim ulaganjima koja su nužna, energetske i sirovinске intenzivnosti, intenzivnosti visokostručnog ili niskostručnog rada i njihovoj produktivnosti, kao i o **vrsti i obilježjima proizvoda koji dominiraju u strukturi ukupne industrijske proizvodnje** te djeluju na visinu i rast prihoda koje sektor industrije ostvaruje u cjelini i po pojedinim glavnim industrijskim grupacijama.

Prema podacima DZS-a, kalendarski prilagođeni indeks prometa industrije za prvih šest mjeseci 2025. veći je 11,5% u odnosu na prvih šest mjeseci 2024., odnosno toliko je veća fakturirana

Napomena: Udruga Hrvatski izvoznici u ime članova donosi Deklaraciju Hrvatskih izvoznika, osim onih članova kojima država definira poslove i programe rada.

vrijednost **prodaje proizvoda i usluga** za industrijska poduzeća kojima je industrija glavna djelatnost. Ako gledamo po tržištima, na domaćem tržištu veći je za 10,7% te na nedomaćem tržištu za 11,1%. Najveći rast bilježi se u fakturiranoj vrijednosti prodaje energije (156,5%) te potom intermedijarnih proizvoda (8,4%) i netrajnih proizvoda za široku potrošnju (5,9%), dok je rast znatno slabiji za kapitalne proizvode (3,1%) te pogotovo trajne proizvode za široku potrošnju (svega 0,2%, kod kojih je u nekoliko pojedinačnih mjeseci 2025. godišnja stopa promjene bila negativna).

No, trajni proizvodi za široku potrošnju ionako u strukturi prometa industrije imaju vrlo nizak udio (niti 3%, a gledano kroz obujam industrijske proizvodnje svega 2,2%) tako da nisu previše pokvarili optimističnu sliku o rastu prometa industrije, iako je to kategorija proizvoda koja najprije pokazuje određena **pogoršanja ekonomske situacije bilo na domaćem ili inozemnom tržištu**. Udio kapitalnih proizvoda je 19,2% u prometu industrije (te svega 13% u obujmu industrijske proizvodnje), a uključuje proizvodnje intenzivne tehnologijom, znanjem i kapitalom koji uglavnom bilježe veću produktivnost. Udio energije je blizu 9% u prometu te 19,8% u obujmu (što ima veze i s razlikama u obuhvatu podataka), dok najveće relativne udjele bilježe intermedijarni proizvodi (gotovo 36% prema prometu industrije i 33% prema obujmu industrijske proizvodnje) i netrajni proizvodi za široku potrošnju (nešto više od 33% prema prometu i 32% prema obujmu).

Izvrсни podaci o **rastu cijenovne vrijednosti prodaje** pod utjecajem su ne samo realnih kretanja u vidu promjena obujma proizvodnje, nego i povećanja niza ulaznih troškova, pa i marža, koji se u konačnici odražavaju na cijene industrijskih proizvoda, što u uvjetima veće inflacije zamagljuje sliku o stvarnim poboljšanjima. Usporedbe radi kalendarski prilagođeni indeks obujma industrijske proizvodnje zabilježio je rast od 4,3% u prvih šest mjeseci 2025.g. u odnosu na prvih šest mjeseci 2024.g., a najveći rast od 14,8% zabilježen je u grupaciji energije, potom kapitalnih proizvoda 6,5% i intermedijarnih proizvoda 3,2%, dok je kod netrajnih proizvoda za široku potrošnju svega 0,2%, a kod trajnih proizvoda za široku potrošnju je zabilježen pad od 5,5%.

Iako usporedbe navedenih indeksa i njihovih relativnih struktura po pojedinim grupacijama nisu idealne zbog razlika u metodologijama i obuhvatu podataka, one pokazuju **proizvodnu i monetarnu sliku strukture naše industrije**; u kojim proizvodnjama i proizvodima se ostvaruje najveći dio prihoda na makro razini; koliko su zastupljene grupacije industrije s većom produktivnošću i koje stvaraju veću dodanu vrijednost; gdje se bilježi ekspanzija ili se bilježe povećani rizici za plasman proizvoda; te zbog čega je stanje dugoročno relativno nezadovoljavajuće i potrebna su poboljšanja.

U domaćoj industriji praktično dominiraju proizvodnja sirovina, poluproizvoda i energije te proizvodnja prehrambene i neprehrambene robe svakodnevne potrošnje, što vrlo često znači **sirovinski intenzivnu i radno intenzivnu industriju s nižom produktivnošću**, koja ujedno podržava rast robnog uvoza i niske plaće velikog broja zaposlenih. Istodobno, **relativno je nizak udio kapitalno intenzivne industrije** i te **vrlo nizak udio industrije temeljene na znanju, inovacijama** (ne imitacijama) **te primjeni i razvoju novih tehnologija**.

Napomena: Udruga Hrvatski izvoznici u ime članova donosi Deklaraciju Hrvatskih izvoznika, osim onih članova kojima država definira poslove i programe rada.

Inovacijski ciklusi i tehnologije budućnosti

Hrvatska dominantno **uvozi tehnologije iz inozemstva, ali uglavnom ne razvija i ne proizvodi nove tehnologije**, a posebno ne one koje prate trendove **posljednjeg (šestog) inovacijskog ciklusa** primjenjive u industriji, uključujući: korištenje umjetne inteligencije pri razvoju novih tehnologija; internet stvari; robotiku i automatizaciju; dronove, takozvane čiste tehnologije koje su energetski efikasne i ekološki orijentirane te mijenjaju poslovne modele i potrošačke navike; razvoj čipova za pohranu velikih podataka; tehnologije i sustave za pohranu energije; kvantne tehnologije i njihovu primjenu u različitim područjima od medicine, financija, zaštite podataka i kibernetičke sigurnosti do razvoja novih inovativnih materijala i povećanja poljoprivrednog uroda i održivosti poljoprivrede.

Pozitivnih izuzetaka u Hrvatskoj ima, ali su toliko rijetki da ne mijenjaju bitno makrosliku tehnološkog zaostajanja. Većina korištenih tehnologija i kapaciteta hrvatske industrije **zastala je u nekim bivšim inovacijskim ciklusima**, koji su gledano na globalnoj razini prevladavali prije 100, 75, 50 i 25 godina, što vrijedi i za kemijsku i farmaceutsku industriju, prehrambenu industriju, metaloprerađivačku industriju, proizvodnju dijelova za automobile, avione i svemirske letjelice, energetiku, proizvodnju računala, elektroničkih i optičkih proizvoda, električne opreme, proizvodnju strojeva i opreme te praktično sve druge. Vrijedi i za domaći IT sektor, koji se često tretira kao tehnološka industrija, ali i dalje je u predzadnjem inovacijskom ciklusu baziranom na digitalnom umrežavanju, softveru i novim medijima, a praktično **nedostaju poduzeća koja su uključena u razvoj i proizvodnju proizvoda posljednjeg (šestog) inovacijskog ciklusa**, dok tek dio poduzeća primjenjuje mogućnosti njihovog korištenja oslanjajući se na uvozne inovacije i rješenja.

Prema **ljestvici globalnog inovacijskog indeksa za 2024.** (koji objavljuje Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo, WIPO) i pokazateljima inovacijskog kapaciteta ekonomije, Hrvatska je na 43. mjestu među 133 analiziranih ekonomija. Istodobno, Hrvatska je 37. na globalnoj ljestvici zemalja s visokim dohotkom (iako gotovo na začelju EU), što znači da su **pokazatelji inovacija i inovacijskog eko sustava ispod očekivane razine s obzirom na stupanj razvijenosti zemlje**, odnosno potrebni su **iskoraci za dodatni napredak**. Navedeno vrijedi unatoč tome što trenutno ostvarujemo veći inovacijski output od ulaganja u inovacije te smo znatno bolje rangirani od mnogih drugih ekonomija prema **pokazateljima infrastrukture** (23. mjesto), uključujući veće korištenje informacijskih i komunikacijskih tehnologija te bolju ekološku održivost, ali lošiju opću infrastrukturu.

Nešto lošiji rang bilježimo prema **pokazateljima stvaranja znanja i tehnološkog outputa** (32. mjesto) s daleko **lošijom pozicijom prema vrijednosti patenata** (60. mjesto) i **učešću visoko tehnološke proizvodnje** (60. mjesto), a sliku popravljaju podaci za izvoz ICT usluga (32. mjesto), procjene vrijednosti „jednoroga“, rast produktivnosti rada (25. mjesto) te relativne produkcije znanstvenih i tehničkih članaka (21. mjesto). Prema **pokazatelju ljudskog kapitala i istraživanja** (41. mjesto), bilježi se dobra pozicija u općem obrazovanju (11. mjesto), ali ne i u tercijarnom obrazovanju (46. mjesto) uz vrlo niski rang po dolaznoj mobilnosti u tercijarnom obrazovanju (71. mjesto), ali i nedovoljnoj zastupljenosti orijentacija studenata i budućih doktora znanosti

Napomena: Udruga Hrvatski izvoznici u ime članova donosi Deklaraciju Hrvatskih izvoznika, osim onih članova kojima država definira poslove i programe rada.

prema području inženjerstva, elektrotehnici, prirodnim znanostima, nuklearnoj energetici i drugim segmentima STEM područja, uključujući interdisciplinarni pristup u navedenim područjima i u interakciji s područjima društvenih znanosti.

S druge strane Hrvatska bilježi vrlo niski rang prema pokazateljima institucija (68. mjesto) što nije toliko uvjetovano nižom djelotvornošću državnog institucionalnog okruženja (38. mjesto), koliko je rezultat **nedovoljno poticajnog poslovnog okruženja** (126. mjesto) uključujući **nestabilnost politika za djelotvorno funkcioniranje poslovnog sektora** (113. mjesto) te **nedovoljno razvijene poduzetničke politike i kulturu** (81. mjesto). Prema pokazateljima sofisticiranosti tržišta i poslovnih aktivnosti (54. mjesto), na 42. mjestu smo po **znanjem intenzivnoj zaposlenosti**, na 68. prema mogućnostima **formalne obuke (prakse) u poduzećima** tijekom obrazovanja učenika i studenata, a na 107. mjestu prema „inovacijskim vezama“, uključujući **nedovoljnu suradnju i koprodukciju** zajedničkih istraživanja **javnih istraživačkih institucija i sveučilišta s industrijom** te nedovoljan razvoj klastera.

Naposljetku prema **pokazateljima kreativnog outputa** (50. mjesto), iako bilježimo nešto bolje stanje kod on-line kreativnosti, lošije stojimo po **pokazateljima proizvodnje i izvoza kreativnih proizvoda** (bolja je situacija kod usluga), kao i pokazateljima vrijednosti domaćih robnih i trgovačkih marki te **intenzitetu nematerijalne imovine**.

Ako se usporedi rang Hrvatske s nekim drugim članicama EU, **bolje od nas** po ukupnom rangu su čak **22 članice Europske unije**, uključujući susjednu Sloveniju (32. mjesto), Mađarsku (34. mjesto), Poljsku (35. mjesto) i brojne druge nove članice, a daleko bolji rang i pri vrhu ljestvice su visoko razvijene članice EU, uključujući: Švedsku, Finsku, Nizozemsku, Njemačku, Dansku i Francusku. Na prvom mjestu je Švicarska, dok je SAD na trećem, a Kina na jedanaestom, iako su i SAD i Kina neupitno prve na globalnoj ljestvici razvoja i proizvodnje novih tehnologija te je pitanje **da li ih i u kojoj mjeri na tom putu može stići i pratiti EU**. Posebno u kontekstu određenog zahlađenja ekonomskih odnosa zbog protekcionističke trgovinske politike SAD-a prema Europi i drugim ekonomijama te u kontekstu dubljih veza i ekonomske suradnje Kine i EU, vezano i uz razvoj i primjenu novih tehnologija.

Pitanja koja Hrvatski izvoznici postavljaju

Hrvatska sigurno ima potencijala za napredak, ali netko nove tehnologije i njihov razvoj i proizvodnju treba „dovesti“ u Hrvatsku kako ne bi produbili zaostajanje u fazama inovacijskog ciklusa, odnosno kako bi uhvatili korak s postojećom. Osim **pridruženog članstva CERN-a** (Europskoga laboratorija za fiziku čestica, orijentiranog na istraživanja i razvoj novih tehnologija), cilj Hrvatske treba biti i **punopravno članstvo** koje bi pružilo dodatne prilike za **natječaje i projekte hrvatskih visokotehnoloških poduzeća**.

Pitanja koje Hrvatski izvoznici postavljaju, a trebali bi ih postavljati i Vlada, resorna ministarstva i druge institucije su:

Napomena: Udruga Hrvatski izvoznici u ime članova donosi Deklaraciju Hrvatskih izvoznika, osim onih članova kojima država definira poslove i programe rada.

- 1) koliko postojeća poduzeća u Hrvatskoj **koriste nove tehnologije šestog inovacijskog ciklusa** koje mogu biti u funkciji povećanja produktivnosti i konkurentnosti te poboljšanja strukture hrvatske industrije i izvoza; još važnije
- 2) **koliko ih stvara nove tehnologije budućnosti;**
- 3) **tko će pokrenuti inovacije, razvoj i stvaranje tih tehnologija u Hrvatskoj** i djelovati na promjenu strukture industrije i izvoza u pravcu globalno aktualnih inovacijskih trendova; te
- 4) što mogu državne institucije u suradnji s poslovnom i akademskom zajednicom **učiniti da se okolnosti promjene prema tehnološkom uzletu i smanjenju inovacijskog i tehnološkog jaza.**

Zelena tranzicija, investicije u projektima poboljšanja cestovne, vodne i druge infrastrukture te digitalizacija u svim sferama institucija, poslovanja poduzetnika i aktivnosti građana, očito nisu dostatne promjene, a tim više što generiraju značajan rast robnog izvoza. Na sličan način, poboljšanja energetske efikasnosti za sada ne djeluju na suzbijanje visokog inflacijskog pritiska koji snose potrošači, kao što nisu ni dovoljna s aspekta povećanja produktivnosti i konkurentnosti domaće proizvodnje i izvoza.

Nova pregrupiranja na svjetskoj sceni i sužavanje svjetskog tržišta zbog carinskih i drugih barijera ne daju prostora i vremena za odgađanje promjena. **Na tržištu će ostati oni koji danas rade na povećanju produktivnosti i konkurentnosti.**